

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Felix Olasagasti Mujika

*Usurbil,
Gipuzkoa
(1923-2014)*

Aurkibidea

Biografia

Txara baserrian jaio zen, bost anai-arrebaren artean gazteena. Aita Igeldokoa zuen, eta ama Txarakoa. Gerra hasi zenean 13 urte zituen, eta gogoan gorde zituen gerra aurreko liskarrak nahiz gerrako gorabeherak. Gerra ostean kontrabandoan ibilitakoa, Añorgako harrobian eta Michelin fabrikan egin izan zuen lan erretiroa hartu arte. Usurbilgo udaletxean zinegotzi ere izan zen zenbait urtez, eta garai hartan sortu zuten Zubietako lanbide-heziketako eskola, besteak beste. Sei seme-alaba izan zituen, eta Txaran egin zuen bizimodua.

Zintak

USU-029

- **Proiektua:** Usurbilgo Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Eider - Urkia Urdanpileta, Iñaki
- **Data:** 2010-08-03
- **Iraupena:** 83 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider
- **Transkribatzailea(k):** Elexpuru, Juan Martin - Etxeberria, Eider

USU-030

- **Proiektua:** Usurbilgo Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Eider - Urkia Urdanpileta, Iñaki
- **Data:** 2010-08-03
- **Iraupena:** 36 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

USU-031

- **Proiektua:** Usurbilgo Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Eider - Urkia Urdanpileta, Iñaki
- **Data:** 2010-09-14
- **Iraupena:** 65 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Gurasoen jarrera lehen eta orain

- **Erref:** USU-029/003
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:02:15. **Bukatu:** 00:04:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Behin bihurrikeria bat egiteagatik aitak eman zion masailekoa gogoan du. Aitari errespetu handia zitzaion, ama bigunagoa zen. Gurasoek jarrera bateratua zeukaten seme-alaben aurrean.

Transkripzioa

-Lehenago nola zan?

-Lehen? Ba nik esango dizut. Oaindak hartu detan masaillekoik haundina attak eman zidan nei. Lehenoz suzarra zan hor, suzarra, eta horrea ekartzen zan egur handi bat, sagar ipurdiya edo holakua. Hua jartzen zan hola ta atzetik sua itten zan. Ta neguan hor egoten giñan exerita bueltan hola familiya. Atta altxa zan sillatik egurrak atzian sartzera. Ta anai zaharrenak esan zian "silla kenduiok, kenduiok silla". Ta atta koxkan gaiñian zeon ta punpa! atzian eta. Ta altxa zan ta jo alderdi batian eta beste aldera ez dakit noa jun nitzan ni. Bakizu. Mekauen, akabo. Errespetua hua zan, e, hua zan errespetua. Gero akabo. Hola, e!

-Zein zan aita errespetua sartzen zuna?

-Bai. Atta. Javier zan.

-Baiña amak ere errespetua...

-Amak hortaiño ez. Ama zeaua zan, biguñaua. Baiño behiñ'e, amak esaten bazun attak ez zun ama zeatuko, kontra eingo. Lagundu. Umian kontra ikusirikan arrazoi pixkat semiak, baiño egundaiño ez familin gurasuak bata bestiaquin kontra. Ixildu edo lagundu. Entenditzen dezu? Hoi da in bihar dana. Ez attak [atoz honea], amak [atoz honea], bestiak kasoik ez. Kasoik ez, gaizki esan det, amak mimatu, ta attak egurra eman badio amak mimatu, jo kastigatzeko, amak "toz-toz gixajuoi". Ta aldrebes'e bai. Hoi ez, biyak bat in bihar due. Biyak bat. Entenditzen dezu? Nere iritzirako.

2. Baratzeko lanak eta maiatzeko elurra

- **Erref:** USU-029/008
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:07:55. **Bukatu:** 00:09:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Etxean baserritik bizi ziren. Gerra garaiko buelta horretan, behin, maiatzaren batean, elurra egin zuen eta garia alferrik galdu zen; gosea pasa zuten orduan. Pagotxa ere lantzen zuten etxean.

Transkripzioa

-Orduan baserritik bizi ziren gurasuak.
-Bai. Gu're bai, e.
-Ze zenuten, ganadua edo?
-Guk ba itten gendun artua. Garia're gerra-denboan ezautu nun; nik gerra-denboan gariya, ta maietzeko aurreneko egunian, gerra denpora zan hoi, gerra hortxe zan, pasia ez pasia... In zun elurra. Ta gariya, "Txikia banintzan, haundiya banintzan, maietzian burutu nitzan". Ta maiatzen aurrenian burutuba zeon eta elurra in zunian karga hartu zun burubak ta klak!, hausi in zien danak. Ta geo behiei eman bihar eta guk gosia pasa bihar.
-Elurra in zun ordun?
-Maiatzen aurreneko egunian. Ez dakit ze urte zan, baiño hoi hala da. Ta gari hoi hausi zun buruba hola, izorrai! buruik gabe ez zeikan ezer eitteik, eta behiei moztuta ekarri genien. Jateko berdetan.
-Beste janaririk ba al zenuten?
-Beti izaten zan. Pagotxa. Oain ez da itten, pagotxa ere bai, dotore askuak mototxa gorri-gorriyak. Itaiakin hola, ttak!, zain bat izaten du pagotxak. Hola, tak! Handik zazpi edo zortzi bat hola. Dak! moztu hola ta mordoxka. Gerrik makurtuta, e.
-Soruan zuek ibiltzen zinaten lanian?
-Bai.
-Zenbat urtekin hasi ziñan zu?
-Esan dizut ba, hamaika urtekin Donostia, gero baserrin lanian.
-Lehenago txikitan laguntzen zenuen edo?
-Lagundu, estorbua're bai makiña bat bider. Hoixe. "Alde in zak hemendik" eta, bueno. Lana aindu ta ez in nahi ta. Baakizu.
-

3. Eskolako zigorak

- **Erref:** USU-029/009
- **Iraupena:** 0:00:57. **Hasi:** 00:09:44. **Bukatu:** 00:10:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak

Laburpena:

<p>Zubietako eskolan hasi zen ikasten; han izandako maisua fusilatu egin zuten. Eskolako zigorak aipatzen ditu.</p>

Transkripzioa

-Gero eskolan ibili nitzan, aurrena Zubietan ibili nitzan. Joxemari difuntubakin. Hua afusillatu in zuen.
-Zein zan hori?

-Maixuba.
-Nungua zan?
-Hoi? Ez dakit Usurbillen jaiua zan. Bueno, horrea pasau gea oain, eskola kontu hortaa. Ni eskolan ibilli nitzan ba mutil koskorra. Ba nittun ba sei urte zazpi. Hemendik juten nitzan. Ta Koxme, goorra zan hua, e. Ba al dakizu zer itten ziun harek? Zeozer gaizki itten bagendun, hola jarri ta reglakin jo, taka! Ta hau iten bagiyon, baten tokin bi. Entenditzen dezu? Eta bestia zun itximurra, trak! More-more inda. Koxme. Ta Koxme hoi, umiak asko ibiltzen giñan, ta Koxme hoi ba bakarrik. Eta laguna hartu zun nee kintakua, Etxenausiko alaba. Et

4. Bihurrikerien ostean, zigorra

- **Erref:** USU-029/011
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:12:20. **Bukatu:** 00:13:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak

Laburpena:

Ikasten ari zirela jolasten ibiltzeagatik, zigortu egiten zituzten.

5. Eskolako materiala

- **Erref:** USU-029/012
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:13:19. **Bukatu:** 00:14:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Eskolan arbela eta klarion zuria izaten zuten. Eserlekuak eta mahaiak nolakoak ziren azaltzen du. Katona erabiltzen zuten. Arkatzak zorrozteko modu ugari zeuden.</p>

Transkripzioa

-Ze material izaten zenuten eskolan?
-Pizarra. Eta klariona txuria. Eta kitto.
-Nun eseritzen ziñaten?
-Bankun. Bankuk zien hola errenkan eta zeatu tapaakin. Bankuba hola. Nola esango dizut nik. Bankuba ta geo banku harek tapa zun eta barrenen librua edo zeoze sartu nahi badezu. Holakoxia, zeorren tamaiñakua.
-Liburuak zuenak izaten ziran?
-Liburuak? Ba al zan liburuik? Bueno, zea bat, A B C CH jartzen zun katon bat eta fuera.
-Eta idazteko zeoze ibiltzen zenduen?
-Idazteko ez da ezer ere. Esan dizut ba, zeozer nahi zendunian, benga altxa, benga hara.
-Baina zuek ez zenduen apuntatzen arbelekua gero etxian ikasteko?
-Lapitzak izaten zian. Lapitzak igual alkarri ostutzen genizkan.
-Arkatzak nola txorrozten zenituzten?

-Bazian ordun e katxarro..., ez naiz gootzen baiño bazian. Bazian bai, bazian.
-Ez zan kutxilluakin...
-Kutxilluakin askotan.
-Zuek bazenekiten?
-Hoixe. Etxian'e bai. Oaiñ'e.

6. Platano arbolara igota egindako bihurrikeria

- **Erref:** USU-029/014
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:14:47. **Bukatu:** 00:17:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

Eskolan izandako maisuak aipatzen ditu. Gaueko eskolan ikasi zuen; eta, han zebilen bitartean, platano arbola baten gainera igota egindako bihurrikeria kontatzen du.

7. Zubietako eskolako maisua eta ikasgaiak

- **Erref:** USU-029/015
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:17:19. **Bukatu:** 00:18:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

Zubietako eskolan ikasle asko ziren eta Alamandegiren goian ikasten zuten. Eskolak euskaraz izaten ziren. Koxme maisua Usurbilgoa zen eta gerran fusilatu egin zuten.

8. Gerrako beldurra, ihesa eta fusilatuak

- **Erref:** USU-029/016
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:18:51. **Bukatu:** 00:20:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Felixek Koxme izan zuen maisu Zubietan; gerra garaian hil egin zuten hura. Usurbilen 7 fusilatu zituzten. Gerra hasi zenean, jendeak beldurtuta ihes egin zuen edo ezkutatu egin zen.

Transkripzioa

-Zazpi afusillatu zituen Usurbillen.

-Eta haietako bat maixua. Eta zergatik?

-Harrapatzen zuena fuera. Ze uste dezu? Hemen nola ikusten dezu telebisiyuan Kosovo ta hoitan jendia paketiak hartuta. Kamiyo hontan karretillakin, paketiak bizkarrian hartuta, astuak, danak, ihesi Donostitikan. Hemen taka-taka-taka. Nora zoaz eta Bilbo aldea, martxa aurea. Nere anaiak Frantzira alde ein zun. Atta berriz meta azpiyan lo eitten. Bildurra.

-Meta azpian?

-Bai, egunak, egunak. Bildurra. Honea etorri zian "Viva Cristo Rey" esanezta falanjia. Maldezioa... "Viva Cristo Rey" ta "mecauben dios!" esaten zuen. Hor goitik etorri zian hemen sartu zianian kuadrilla, eta beste kuadrilla hemendik. Eta ordun'e bazian gizonak hemen. "Viva, viva, viva! Ahora no tenemos miedo!" Bigarren gabian bere koiñatua hartu ta ta!, fuera.

9. Gerra aurreko ezinikusiak Usurbilen

- **Erref:** USU-029/017
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:20:36. **Bukatu:** 00:22:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra aurea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Gerra aurretik Usurbilen baziren ezinikusiak. 1933an Usurbilen uholdeak izan ziren eta beren baserriko pareta bota egin zuen urak. Orduan etxea bota eta berria egin zuten: 12 lagun etorri ziren laguntzera, 6 PNVkoak eta 6 errepublikanoak; ez zioten hitzik egiten elkarri.</p>

Transkripzioa

- Eta gerra aurretikan ba al zeon eziñikusikan hemen herriyan?

- Bai, beti.

- Politikagantikan o bestela?

- Bai, hoi're esango dizut. Txara hau "en mil novecientos" trentaitresen inundaziyua izan huan, "trenta y tres".

- Gerra aurretik?

- Gerra aurretik. Bai, "treinta y tres" izango zan, seguro ez dakit," tres, tres o cuatro" zan, hor zan. Ta etxe honi hau atera in zuen hor zeak ta hemen guri bota zizkigun, pareta bota, oyen gaiñea holakoxe harriya erori zan pareta zulatuta ta guk alde in in biher izandu gendun hemendik. Ta honea etorri zian usurbildik Naxario Zendoyanekua eta PNVko jendiak eta zian, laguntzea gabian. Gu atea giñan kanpoa, etxia zakurra, zakurrak sartzen ez ziyen uzten ta zakurra kendu bihar izan giñun. Hoi bat. Ordun geo etxia bota zuen, ez zan guria, etxia, Maria Maria Zapinona, markesen lehengusuba. Haun bizkar'e hoik asko zian e? [...] Hala, hala in gendun etxia, bueno, etxia guk ez gendun ein, lurra kendu bihar zan, Usurbilko batzokitik sei lagun jarri zizkiguen lurra kentzeko hemen hor gora, ta Oriyatik atera zan Oriyako republikanua, eskubiya altxatzeko esan ta ezkerra altxa're, zeoze bazala, baziala, besua biyak altxatzeko esan ta hola ingo bizkarrak. Baiño igual da, oponiyo bat. Ta PNVtikan sei, ta Oriyako sozidadetik beste sei gizon, ta hamabi gizon haik lanian hor aitzen zian.

Gu're bai e? Alkarrekin hitz bat ez zuen eitten, itten bazuen, hitz txarrakain, "vete a tomar lo que sea", bakizu. Hoik hola dira e?
- Gerra baiño hiru, bi-hiru urte...
- Hiru urte leheno izango zan hoi.

10. Etxea erosteko diru bila

- **Erref:** USU-029/018
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:22:56. **Bukatu:** 00:25:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Uholdea izan ostean, etxea egin behar izan zuten berriro. Etxea ez zen Felixen familiarena, baina orduan saltzera atera zen. Hura erosteko dirua handik eta hemendik bilatu zuten eta azkenean gizon batek utzi zien.

11. Gerra aurreko giroa Usurbilen

- **Erref:** USU-029/022
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:29:11. **Bukatu:** 00:32:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

Errepublikanoak lanera pistolarekin joaten ziren gerra hasi aurretik. Errepublikanoek PNVko gizon bat egurtu zuten gerra aurretik. Gerra aurreko egoera eta giro politikoaz hitz egiten du: tentsioa zegoen Usurbilen.

12. Gerra hasi aurreko urteetako hondamendiak

- **Erref:** USU-029/023
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:32:09. **Bukatu:** 00:34:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1933ko uholdeen ostean, obra egin zuten etxean. Handik urtebetera ekaitza izan zen, harria egin zuen eta obrako uralita zulatu zuen. Hurrengo urtean gerra hasi zen.

13. Usurbilgo mitinetan entzundakoak

- **Erref:** USU-029/025
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:35:30. **Bukatu:** 00:36:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublikak

Laburpena:

Usurbilen mitinak izaten ziren. Behin Urraca Pastora karlista etorri zen mitina ematera eta hark esandakoa oraindik gogoan du Felixek.

Transkripzioa

-Usurbillen mitiñak iten zittuen. Oriako republikanuak, nazionalistak eta karlistak. Karlistak'e bazian ordun. Monjak hor zeen ta bale-bale, punto. Etorri zan mitiña ittea Usurbillea, mutil koxkorra, Urraca Pastora. Hori ez zait ahaztuko bizi naizen arte. Karlista. Aittu zian, PNVk esan zion bee gauzak, republikanuak'e bai. Ta Urraca Pastora horrek ba al dakizu ze esan zun? "Republikak ze ekarri du, zer ekarri du? 'Guardias de asalto'. Zertako? Pobriai bizkarra berotzeko!". Hoi Urraca Pastora karlistak esan zun. Hoik hemen dazkak sartuta iltziakin.

-Nungua zan?

-Po! Kar-kar.

-Ez zan hemengua.

-Ez, ez, ez. Kanpotik. Urraca Pastora. Demarriyan gaiñian jarri, Usurbillen, plazan.

-Egiten al ziren mitinak Usurbillen?

-Bai.

-Ta jentia juten al zan?

-Lau katu izango zian baiño.

14. Gerra atera zen egunean, Donostian esnea saltzen

- **Erref:** USU-029/030
- **Iraupena:** 0:04:08. **Hasi:** 00:41:44. **Bukatu:** 00:45:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Gerra aterako zen beldurra egon arren, ez zuten espero. Gerra atera zenean, bera Donostiara joan zen esnea saltzera. Han zegoela, tiroak hasi ziren eta Hotel Vizcaínon babestu zen. Etxera oinez itzultzea lortu zuen.

15. Gerran desabantaila nabarmenak borrokan

- **Erref:** USU-029/032
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:46:09. **Bukatu:** 00:48:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Borroka](#)

Laburpena:

Gerra zegoenean, Buruntzan karlistak zeuden eta komunistak Usurbilen herrian. Desabantaila handia zegoen karlisten eta komunisten artean. Armak erabiltzeko eta beren burua babesteko nola moldatzen ziren azaltzen du.

16. Jendea gerratik ihesi

- **Erref:** USU-029/033
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:48:40. **Bukatu:** 00:50:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Jarrera politikoak](#) » [Liskarrak politikan](#)
- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Ihes egin beharra](#)

Laburpena:

Donostiatik ihes egiten zuen jendea Usurbildik igarotzen zen. Hondamendia zen hura. Ezinikusiengatik hiltzen eta lapurtzen zuten jendea orduan.

17. Ihesi zihoan ezagun bat etxean gorde zutenekoa

- **Erref:** USU-029/035
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:50:18. **Bukatu:** 00:51:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Ihes egin beharra](#)

Laburpena:

Ezagun bat Donostiatik ihesi atera zen lagun batekin: laguna harrapatu egin zuten, baina berak Txara baserrira iristea lortu zuen. Bi egun eman zituen bertan ezkutatuta.

18. Zubietako apaizak jende asko salbatu

- **Erref:** USU-029/037
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:51:59. **Bukatu:** 00:53:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Ohiturak eta bizimodua](#) » [Erlijioa](#) » [Elizarekin lotutako pertsonak](#)
- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Errepresioa](#)

Laburpena:

Zubietako apaizak jende asko salbatu zuen; bera ere salbatu egin zuten.

19. Koinatuaren koinatua ihesi

- **Erref:** USU-029/038
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:53:11. **Bukatu:** 00:55:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Etxean ezkutatuta zeukaten koinatuaren koinatuak aurrera egin zuen ihesarekin, eta Ameriketaraino iristea lortu zuen. Gizon hark bitxi-denda zuen eta haren bitxiak Txarako lur azpian gordeta egon ziren denbora askoan.

20. Ihes egiteko arrazoiak eta Usurbilen fusilatu zituzten gizonak

- **Erref:** USU-029/040
- **Iraupena:** 0:02:41. **Hasi:** 00:56:00. **Bukatu:** 00:58:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Ameriketara itsasontziz joaten ziren. Itsasontzi haiek Frantziatik irteten ziren gehienbat. Felixen anaia ihesi joan zen Frantziara gerran, Oriotik barkua hartuta. Jendeak zergatik egiten zuen ihesi azaltzen du. Usurbilen 7 gizon fusilatu zituzten eta haien izenak aipatzen ditu.

21. Fusilamenduak bere begiz ikusitakoa

- **Erref:** USU-029/041
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:58:41. **Bukatu:** 01:00:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Behin, gerra garaian Hernanitik Usurbila zetorrela bizikletaz, soldadu batzuek ez zioten utzi pasatzen. Beste bide bat hartu behar izan zuen eta han ikusi zuen nola fusilatzen zituzten hainbat gizon.

Transkripzioa

-Eta ba al dakizu geo hiltzen zittuenian. Hoi ere bai, ni jeneralmente peria nei bialtzen zian, zeoze landaria ekarri edo. Bizikletan, garbi esango dizut, bizikletan ibiltzen nitzan oso habilla. Ni Udarregi difuntuakin eta hoik danakin, Arpidetakin eta hola ibiltzen niñun, e. Hala Hernania jun nitzan eta banatorren etxea Hernanitik eta "alto! Da la vuelta". Bale. Hoi aurrenekuan. Lasarte. Handik barrena.

-Alto zeinek?

-Reketiak edo Falanjiak. Soldaduk. Jakin zan zein zian. Putakumiak, bale. Buelta. Ta Kortaren etxe pare pasatzerakuan, tarrarraaaat! metrailletakin. Aceros-ko pari hortan goian. Hamar metron okerrik be markatuko nuke nun dan. Etorri zaizkit nei jendia badakitela iñez.

-Zein hil zittuen han?

-Puf! Bueno! Berrogeita hamar bezela ehun. Bueno, bueno, bueno. Geo

hurrungo egunian odol mantxak egoten zian. Odola baakizu. Pareta hola, pareta haundia zan, etxe honen altura bai. Ta eskiñan jartzen zittuen ta rrrarraat!, batzuek barrena bestiak kanpoa. Abajo. Tapatu. Kamionakin edo harriya ekartzen zuen, bota eta. "Al otro día otros tantos, y tira palante". Ze uste dezu hau ze izan dala? Kosovo... Bonbak jarri zittuela ta. Oin adelanto gehiyo do ta bonbak. Ordun bonbak izan [balia] ez dakit ze pasako zan. Hoik hola dira. Hoik neronen begiekin ikusik.

22. Gerrako zertzeladak: alemaniarrek, italiarrak eta koinatua

- **Erref:** USU-029/042
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 01:00:50. **Bukatu:** 01:02:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Alemaniarrek eta italiarrak jaun eta jabe ziren hemen, herritarren artean gosea zegoela aprobetxatuta. Koinatu bat ihesi joan zen Gijonaino; eta handik Txarara bueltan oinez etorri zen.

23. Gerra garaiko irratia

- **Erref:** USU-029/043
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 01:02:23. **Bukatu:** 01:03:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Irratia

Laburpena:

Gerra garaian, irratia zeukaten. Debekatuta zegoen irratia entzutea. Zer programa entzuten zuten aipatzen du.

24. Gerrako abioiak

- **Erref:** USU-029/045
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 01:03:57. **Bukatu:** 01:05:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Abioiak Lasarteko hipodromoan lurreratzen ziren. Abioi haiek nolakoak ziren azaltzen du. Gernika bonbardatu zuten abioiak kanpotik etorri ziren.

Transkripzioa

-Abioiak-eta esan dezu hemendik pasatzen ziala.

-Bai, zean jeixten zian, hipodromon abiona. Bonbardatu zuenian zea,

bonbardatu zuenian Eibar; bueno, Gernika, haik kanpotik etorri zian. Haundik, alemanak. Hemendik juden zan bi edo motor batekoa, boon-boon-boon, katxarro zahar bat, hemengua zan eta. Hua juden zan. Hua ikusten gendunian bildurrak aidian, zein etorriko ote da ta, alemanak edo. Harek jun eta etorri iten zun eta juden zan eta harek ez zun habilitaderek ezertako. Zera zan, nazionala, hemengua. Juden zan eta ez dakit nun botako zittun, itsasuan botako zittun noski. Harek ezer ez. Baiño alemanak zian, ño!, haik bai, ostras! Jarri ta dziiii. Alemanak eta italianuak.

25. Soldadutzan pneumonia harrapatu

- **Erref:** USU-029/050
- **Iraupena:** 0:04:45. **Hasi:** 01:12:55. **Bukatu:** 01:17:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

Laburpena:

<p>Soldadutza egitera Logroñora joan zen 1944an. Han zegoela, pneumoniaz gaixotu zen; gaixo zegoela, gela ondoan zegoen gizona eroa zegoen; ama eta anaia beregana joan ziren. Amaren esnezaleetako bat Dibisioko medikua zen eta Felixi bisitan etorri zitzaion: sendatzen zenean etxera bueltatuko zela agindu, eta esandakoa bete zuen. Sendatutakoan, Logroñotik itzuli zenean, Errenteriara joan zen eta arotz sartu zen.</p>

26. Azpilikuetan egiten zituzten guardiak

- **Erref:** USU-029/052
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 01:18:00. **Bukatu:** 01:19:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Soldadutzan, Errenteriatik Elizondora eraman zuten. Han, Azpilikuetan guardia egin behar izaten zuten, kontrabandista asko baitzebilen handik; baina beraiek ez zuten arreta handirik jartzen guardia egitean. Kontrabandoan gauza ugari pasatzen ziren, eta Felix bera kontrabandoa egiten hasi zen.

27. Mahaiak egiteko enkargua jaso zutenekoa

- **Erref:** USU-029/053
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 01:19:50. **Bukatu:** 01:22:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Behin kapitaina etorri zitzaien, eta mahaia egiteko eskatu zien, "arotza" baitzen Felix. Nola edo hala moldatu zen mahaia berak egin behar ez izateko, eta dena ondo atera zen: azkenean, omenaldia egin zieten mahaia egiteagatik.

28. Soldadutzako txekorrak eta baimenak

- **Erref:** USU-030/002
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:00:02. **Bukatu:** 00:03:16

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Soldadutzan zeudela, larunbatetan etxera etortzen ziren eta maletatan txekor bat ekartzen zuten. Horrela, dirua irabazi zuten. Soldadutzan hiru hilabeteko baimena lortzeko egindakoak kontatzen ditu.</p>

29. Lana lortutakoan, andregaiarekin hasi

- **Erref:** USU-030/003
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:03:16. **Bukatu:** 00:05:24

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:

<p>21-24 urte bitartean egon zen soldadutzan. Añorgako harrobian egin zuen lan gero. Lan finkoa lortu arte ez zuen nahi izan neska-laguna izan. Michelinek lanean hasi zenean, berehala hasi zen andregaiarekin; handik 2 urtera ezkondu ziren.</p>

30. Añorgako harrobiko lana

- **Erref:** USU-030/005
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:06:10. **Bukatu:** 00:07:48

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:

Añorgako harrobian egin zuen lan eta lan hartan zer egiten zuten azaltzen du. Segurtasun-neurriak kaxkarrak ziren orduan.

31. 100 kilo porlan bizkarrean eramandakoa

- **Erref:** USU-030/007
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 00:08:41. **Bukatu:** 00:09:27

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:

Añorgan lanean zebilela, ur-depositua egin zuten. Hura egiten aritu zen Felix eta 100 kilo porlan eramaten zituen bizkar gainean.

32. Biltegietakoa lapurretak gerra ostean

- **Erref:** USU-030/012
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:16:18. **Bukatu:** 00:18:26

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak
- Baseria » Baserriko lanak » Artoa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Artoa eta babarruna entregatu behar izaten zituzten gerra ostean. Jenero hura biltegian gordetzen zen, baina lapurreta handiak egoten zirenez, Hernanin bateratu zen biltegia. Hara joateko, bizikletan eramaten zituen Felixek 40 kilo arto eta babarrun.</p>

33. Kontrabandoaren gorabeherak

- **Erref:** USU-030/013
- **Iraupena:** 0:04:59. **Hasi:** 00:18:26. **Bukatu:** 00:23:25

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Felix kontrabandoan ibili zen. Nafarroatik baba ekartzen zuen hemen saltzeko. Gerora, garagarra saltzen hasi zen; negozio hura nola joan zen hazten azaltzen du. Horrela, dirua atera zuen.

34. 1973ko hauteskundeetako panfletoa

- **Erref:** USU-030/017
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:26:45. **Bukatu:** 00:27:53

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Bestelako kontuak » Irudiak grabatzen

Laburpena:

Felixek 1973ko hauteskundeetara aurkeztu zeneko panfletoa erakusten du.

35. Francoren hiletara joan behar

- **Erref:** USU-031/002
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:00:18. **Bukatu:** 00:01:38

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Lanbideak » Udal langileak

Laburpena:

Francoren diktadura amaieran, lehenengo hauteskundeak izan zirenean, Felix zinegotzi atera zen, besteak beste. Francoren hiletara joan behar izan zuen Donostian egin zen elizkizunera.

36. Zubietako apaizaren nortasuna

- **Erref:** USU-031/003
- **Iraupena:** 0:04:48. **Hasi:** 00:01:38. **Bukatu:** 00:06:26

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Zubietako apaizari buruz hitz egiten du: gerra garaian salbatu egin zuten, baina gerora berak ere asko lagundu zuen.

37. Bergaran ikurrina defendatzen

- **Erref:** USU-031/004
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:06:26. **Bukatu:** 00:07:56

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:

Hauteskundeetan zinegotzi atera zenean, Bergarara joan ziren Usurbilgo zinegotzi guztiak aurreneko ikurrina defendatzera. Guardia zibil pila bat zegoen han, baina ez zen iskanbilarik egon.

38. Zinegotzi zenean egindako lanak

- **Erref:** USU-031/008
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:12:05. **Bukatu:** 00:14:42

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Lanbideak » Udal langileak

Laburpena:

Zinegotzi izan zenean, askatasuna eman zioten bere gisara egiteko lanak. Ez zuen ezer kobratzen lan hori egiteagatik. Bideak egiten aritu zen eta bere lur batzuen eskubideak utzi zituen bidea egin zedin.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com